

SKULPTURE IVANA MEŠTROVIĆA U RUMUNJSKOJ

*Ioan Opris
Muzeul National Cotroceni
Bukurešt, Rumunjska*

Ivan Meštrović (1883.-1962.) jedan je od slavni umjetnika odabranih da uvijekveći likove velikih političkih ličnosti moderne Rumunjske.

Već je bio ovjenčan slavom kada su ga predstavnici rumunjske vlade angažirali za izradu jedinstvenih djela: spomenika premijeru Ionu I. C. Bratianu (1867.-1927.) i kraljevima Karolu Prvom (1866.-1914.) i Ferdinandu Prvom (1914.-1927.).

Nakon prvoga svjetskog rata rumunjska je vlada preko Komiteta za javne spomenike Ministarstva kulture i umjetnosti podržala program prema kojem je trebalo podići spomenike diljem zemlje: mauzoleje, kipove, memorijalne ploče i križeve. Spomenici su trebali biti podignuti za sjećanje na junake koji su se borili i žrtvovali za rumunjsku neovisnost i nacionalno jedinstvo (godine 1918. Transilvanija, Besarabija i Bukovina su, dotad pod stranom okupacijom, pripojene matici zemlji).

Godine 1937. rumunjska je vlada ovlasila Ministarstvo kulture i umjetnosti da pregovara s Ivanom Meštrovićem te da se sklope ugovori za neke spomenike - spomenik Karolu I bio je prvi.

Za prvi je spomenik rumunjska strana, prema ugovoru, imala isplatiti umjetniku 480.000 švicarskih franaka, u tri obroka (prigodom potpisivanja

ugovora, prihvaćanja gipsanog odljevka spomenika te nakon postavljanja brončanog spomenika na mjesto).

Napravljena je kopija spomenika u malim razmjerama, nakon što ju je prihvatio poseban komitet. Spomenik je trebao biti dovršen za dvije godine. Kralj Karol I predstavljen je na konju. Visina spomenika bila je 6 m od baze (pod nogama konja) do jahačeve glave. Spomenik je trebao biti postavljen na postament od tamnoga granita, visine 0,5 m. Victor Iamandi, ministar koji je sklopio prvi ugovor, sklopio je još jedan, a koji se odnosio na spomenik kralju Ferdinandu. Statua, također konjička, imala je 8 m, s bazom visine 10 m. Rađena je od bronce na postamentu od tamnoga granita i sa četiri statue - simbola. Simboli su se zvali "Viktorije", a predstavljale su Wallachiju, Moldaviju, Transilvaniju i Besarabiju. Sve su bile brončane statue 3,75 m visine, postavljene na pilastre visoke 13 m, dakle ukupne visine 16,75 m. Kopije u malom formatu također su napravljene u Rumunjskoj. Cijeli kompleks, koji se imao dovršiti u roku četiri godine, bio je procijenjen na 1.200.000 švicarskih franaka, što se plaćalo u obrocima (nakon potpisivanja ugovora, nakon prihvaćanja gipsanog modela, i po postavljanju brončanog spomenika na mjesto).

Ugovore su potpisali umjetnik i N. C. Davidescu, odvjetnik kojeg je odredilo Ministarstvo kulture i umjetnosti, a sadržavali su uvjete i osiguranje za obje strane (na primjer, bronca je morala biti najbolje kvalitete, što znači 88% bakar, 10% kositar, 2% cink s tolerancijom 1%), umjetnik je morao platiti transport do Rumunjske granice i trošak postavljanja skulpture na postament; rumunjska država davala je tehnička sredstva i potrebnu opremu, autorska su prava (copyrights) izuzeta od poreza, a povećanje cijene bronce pokrivala bi rumunjska strana, dok bi se o svim ostalim razlikama dogovorilo kod rumunjskih

Konjanička statua kralja Karola Prvoga bila je postavljena 1939. g. na glavnome bukureštanskom bulevaru; rad Ivana Meštrovića

instanci, (Ilfov sud).

Na dan 27. kolovoza 1937. traženo je da Komitet sa 15-20 specijalista pregleda gipsani model u naravnoj veličini i ispita projekt za postament, s rokom do 10. listopada 1937.

Odsjek za umjetnost obavijestio je o sastavu toga komiteta 26. kolovoza 1937.

Mnoge rumunjske ličnosti iz kulture: slikari, arhitekti, skulptori, izabrani su u Komitet: Ion Jalea, Cornel Medrea, Frederic Storck, Milita Petrascu, Eugen Craciun, Virgil Cioflec, Kricor Zambaccian, Jean Al. Steriadi, George Oprescu, Theodor Pallady, Gheorghe Petrascu, Camil Ressu, Petre Antonescu. Među njima, Camil Ressu predstavljao je Likovnu akademiju kao njezin rektor, dok je Petre Antonescu, kao rektor Arhitektonskog fakulteta predstavljao tu instituciju. Ministarstvo kulture i umjetnosti zastupali su pisci Ion Minulescu, Ion Marin Sadoveanu, grafičar I. Teodorescu-Sion i Grigore Ionescu, glavni arhitekt u tome ministarstvu.

Odlukom broj 23589 dana 24. rujna 1937. Komitet je smanjen na 7 članova: Cornel Medrea, Milita Petrascu, Virgil Cioflec, Jean Al. Steriadi, Ion Marin Sadoveanu, Grigore Ionescu i N. C. Davidescu.

Tada je odobren i namjenski kredit od 150.000 leia, za putne troškove. Rumunjska je strana bila jako zainteresirana da se traženi spomenici što prije počnu raditi i što prije budu dovršeni.

Dana 19. listopada 1937. Skupština grada Bukurešta tražila je od Ministarstva kulture i umjetnosti da Komitet grada za sistematizaciju pregleda dijelove projekta spomenika Ferdinanda Prvog i da vidi kako će se uklopiti na trgu Piata Victoriei. Odlučeno je da se spomenik postavi na taj trg.

Umjetnik je 16. svibnja 1937. javio u Bukurešt da se kopije statue u malim dimenzijama mogu vidjeti u njegovu ateljeu u Splitu. Rujna 1938. rumunjski je Komitet otišao u tadašnju Jugoslaviju da pribavi kopije. Troškovi putovanja bili su veći od prvotnih procjena i dosegli su 350.000 leja. Dana 3. rujna 1938. tu je sumu odobrio Ministarski savjet, dokumentom broj 2168.

Bio je to važan moment u vezama između Ivana Meštrovića i Rumunjske. Studenoga 1938. inauguriran je prvi rad posvećen Ionu I. C. Bratianiju, poznatom rumunjskom političaru. Spomenik je izrađen od velikoga granitnog bloka iz Dalmacije, i postavljen ispred zdanja nazvanog prema Ionu I. C. Bratianiju.

Komitet koji je vodio povjesničar Alex Lapedatu, u to vrijeme predsjedajući Rumunjske akademije, ispunio je ideju od 3. studenoga 1935. da se ovjekovjeći Ion I. C. Bratianu.

Statua kralja Karola Prvoga inaugurirana je 3. svibnja 1939.

ovjekovječujući (stoljeće nakon njegova rođenja) lik čovjeka koji je pridonio neovisnosti i modernizaciji Rumunjske. Postavljen je na glavnome bukureštanskom bulevaru Calea Victoriei ispred Fondacije Karola I. Taj je snažni spomenik bio ujedno i potvrda uloge kraljevske krune u povijesti Rumunjske i nada u budućnost.

Dana 10. svibnja sljedeće godine inauguriran je monumentalni kompleks posvećen kralju Ferdinandu Prvom, i postavljen u istoj ulici Calea Victoriei, do slavluka pobjede (Arcul de Triumf).

Umjetnička djela Ivana Meštrovića, dobro je primila i umjetnička kritika i publika, i jedno su vrijeme predstavljala vrijednosti Bukurešta. Bilo je i nekih negativnih mišljenja, jedno je dolazilo od slikara Nicolae Brana. On je vidio spomenik Karolu I. kao neuspjelu kopiju rada talijanskog umjetnika Giuseppea Graziosija. Ovaj je prigovor odtio pisac Adrian Maniu, direktor Ministarstva kulture i umjetnosti govoreći: "Svjetski značaj Ivana Meštrovića isuviše je velik da bi se ulazilo u rasprave o njemu, a debata ne može promijeniti već sklopljeni ugovor,

Predstavnici rumunjske vlade angažirali su Ivana Meštrovića za izradu spomenika poznatom rumunjskom političaru Ionu I. C. Bratianu

samo može raspiriti nepotrebnu polemiku, unaprijed izgublenu u evropskoj umjetničkoj kritici."

Kada je izbio drugi svjetski rat, predložene su mjere zaštite da bi se sačuvao integritet tih radova. Adrian Maniu je tražio od Ministarstva kulture i umjetnosti da se poduzme nešto, ali bez uspjeha.

Tri spomenika skulptora Ivana Meštrovića imala su tragičnu sudbinu. Spomenici kralju Karolu I. i Ferdinandu I. su pretopljeni. Statua Iona I. C. Bratianua je premještena. Nedavno je ponovo postavljena pored Fundacije I. C. Bratianua. Ali bez obzira na promjenjivost povijesti, Bukurešt je imao privilegiju da posjeduje tri umjetnička djela univerzalne vrijednosti.

*Prevela s engleskog:
Jadranka Vinterhalter*

Primljeno: 7. 2. 1994.